

Hội đồng Nhân quyền - Kiểm điểm định kỳ toàn cầu

(Bản dịch từ HCR Fact sheet on UPR)

“Vào dịp kỷ niệm một năm ngày thành lập trong tháng 6, những cơ chế Hội đồng phải thực sự vận hành đầy đủ, bao gồm cả cơ chế Kiểm điểm Định kỳ Toàn cầu. Cơ chế này có tiềm năng rất lớn để thúc đẩy và bảo vệ quyền con người ngay cả trong những góc tối tăm nhất của thế giới.” – Ban Ki-moon, Tổng thư ký LHQ

Kiểm điểm Định kỳ Toàn cầu (The Universal Periodic Review - UPR) là một tiến trình duy nhất xem xét thành tích nhân quyền của tất cả 192 quốc gia thành viên LHQ diễn ra bốn năm một lần. UPR là một quá trình do các Nhà nước thực hiện dưới chức năng của Hội đồng Nhân quyền. Đây là cơ hội để mỗi quốc gia tuyên bố họ đã tiến hành những hành động nào để cải thiện tình hình nhân quyền ở nước mình mà để thực thi các nghĩa vụ nhân quyền của họ. Là một trong những trọng điểm của Hội đồng Nhân quyền, UPR được thiết kế để đảm bảo đối xử công bằng với tất cả các quốc gia khi đánh giá tình hình nhân quyền.

UPR được tạo ra từ Nghị quyết 60/251 ngày 15/3/2006 của Đại hội đồng LHQ – nghị quyết này cũng thông qua việc thành lập Hội đồng Nhân quyền. Đây là một tiến trình hợp tác trong đó, đến năm 2011, tiến trình đó sẽ kiểm điểm các thành tích nhân quyền của tất cả các quốc gia. Hiện nay, không có một cơ chế toàn cầu tương tự nào như UPR. UPR là một trong những yếu tố cơ bản của Hội đồng Nhân quyền mới thành lập, nhằm nhắc nhở các quốc gia về trách nhiệm hoàn toàn tôn trọng và thực thi tất cả các quyền con người và tự do cơ bản. Mục đích cuối cùng của cơ chế này là cải thiện tình hình nhân quyền ở tất cả các nước và giải quyết các vi phạm nhân quyền dù những vi phạm này diễn ra ở đâu.

Mục đích

- Giải quyết các vi phạm nhân quyền ở tất cả các nơi trên thế giới
- Cải thiện tình hình nhân quyền ở mọi nơi
- Khuyến khích các Nhà nước thực thi các nghĩa vụ và cam kết nhân quyền
- Đánh giá những yếu tố tích cực và những thách thức các Nhà nước phải đương đầu
- Tăng cường năng lực của các Nhà nước để đảm bảo tất cả mọi người có thể hưởng quyền con người.
- Cung cấp hỗ trợ kỹ thuật cho các nước khi được yêu cầu
- Chia sẻ những thực hành tốt giữa các Nhà nước và các bên liên quan khác

Cơ chế này vận hành như thế nào

- Tất cả các nước thành viên LHQ đều được kiểm điểm theo định kỳ 4 năm
- 48 nước được kiểm điểm mỗi năm
- Tất cả các thành viên Hội đồng đều được kiểm điểm trong nhiệm kỳ thành viên Hội đồng Nhân quyền
- Việc kiểm điểm do Nhóm làm việc UPR tiến hành, gồm 47 thành viên Hội đồng

- Nhóm làm việc UPR họp ba kỳ một năm, mỗi kỳ trong hai tuần
- Các kỳ họp của Nhóm làm việc diễn ra tại trụ sở LHQ ở Geneva, tòa nhà Palais des Nations
- Việc kiểm điểm được sự hỗ trợ của các nhóm gồm ba nước - gọi là “troikas” - bộ tam, được xác định bằng cách rút thăm, các bộ tam sẽ là các báo cáo viên của các phiên kiểm điểm.

Lịch trình kiểm điểm

- Ngày 21/9/2007, Hội đồng Nhân quyền thông qua một lịch kiểm điểm chi tiết cho 192 Nước thành viên LHQ trong chu kỳ bốn năm đầu tiên của UPR
- Các kỳ UPR đầu tiên của Nhóm làm việc UPR đã diễn ra vào tháng 4 và 5 năm 2008, theo lịch trên. Kỳ thứ ba được tiến hành từ 01 – 15/12/2008.

Cơ sở của việc kiểm điểm

- Ba báo cáo làm cơ sở để kiểm điểm cho mỗi quốc gia và cung cấp những thông tin sau:
 - Thông tin từ Nhà nước được kiểm điểm (“báo cáo quốc gia”) bao gồm các thông tin về những thành tựu và các thực hành tốt, các thách thức và hạn chế, cũng như các ưu tiên quốc gia trong việc khắc phục những hạn chế.
 - Thông tin từ các báo cáo của các chuyên gia độc lập về nhân quyền và các nhóm chuyên gia về nhân quyền thuộc Các Thủ tục đặc biệt, các ủy ban công ước nhân quyền và các cơ quan khác của LHQ.
 - Thông tin từ các tổ chức phi chính phủ, các cơ quan nhân quyền quốc gia và các “bên liên quan khác”.
- Việc kiểm điểm cũng đánh giá các Nhà nước tôn trọng đến mức nào các nghĩa vụ nhân quyền trong:
 - Hiến chương LHQ
 - Tuyên ngôn Nhân quyền Toàn cầu
 - Các công ước nhân quyền mà Nhà nước là thành viên
 - Những lời hứa và cam kết tự nguyện của Nhà nước về nhân quyền
 - Luật nhân đạo quốc tế có thể áp dụng

Việc kiểm điểm được tiến hành như thế nào

- Nhóm làm việc UPR tổ chức đối thoại tương tác giữa nước được kiểm điểm và Hội đồng.
- “Bộ tam” có thể tổng hợp các câu hỏi do các quốc gia khác gửi trước đến để chia sẻ với Nhà nước được kiểm điểm để đảm bảo việc đối thoại tương tác diễn ra hiệu quả.
- Bất kỳ quốc gia nào trong 192 nước thành viên LHQ đều có thể tham gia vào việc kiểm điểm, bao gồm trong đối thoại tương tác.
- Các bên liên quan phù hợp khác, như các NGO hay các cơ quan nhân quyền quốc gia, có thể tham gia các phiên kiểm điểm trong Nhóm làm việc
- Thời lượng của mỗi phiên kiểm điểm là ba giờ cho mỗi nước trong Nhóm làm việc, cộng với nửa giờ dành cho việc thông qua báo cáo kiểm điểm trong Nhóm làm việc.

- Sau đó bộ tam sẽ trình bày báo cáo với Nhóm làm việc UPR. Nhóm sẽ thông qua báo cáo.

Thông qua kết quả kiểm điểm

- Kết quả kiểm điểm sẽ được thông qua tại kỳ họp thường kỳ tiếp theo của Hội đồng Nhân quyền (tối đa một giờ cho một nước).
- Các nước thành viên và quan sát viên, cũng như các NGO và các bên liên quan khác có thể tham dự phiên họp toàn thể thông qua báo cáo UPR
- Kết quả cuối cùng của việc kiểm điểm sẽ được tất cả các thành viên của Hội đồng Nhân quyền thông qua tại phiên họp toàn thể này

Tiếp theo việc kiểm điểm

- Kết quả UPR phải được thực hiện chủ yếu bởi Nhà nước, và các bên liên quan khác.
- Việc kiểm điểm trong chu kỳ thứ hai ((2012-2015) phải chú trọng vào việc thực hiện các khuyến nghị của kỳ trước.
- Cộng đồng quốc tế sẽ hỗ trợ việc thực thi các khuyến nghị và kết luận về xây dựng năng lực và hỗ trợ kỹ thuật trên cơ sở tham vấn với và được sự đồng ý của nước liên quan
- Khi cần nhắc kết quả UPR, Hội đồng sẽ quyết định nếu cần và khi nào cần có những hoạt động cụ thể tiếp theo sau khi kiểm điểm.

Hợp tác với cơ chế UPR

- Hội đồng sẽ đề cập, nếu phù hợp, đến những trường hợp cố tình không hợp tác với UPR sau khi đã sử dụng hết các biện pháp khuyến khích một nhà nước hợp tác với cơ chế.

* * * * *

Văn phòng Cao ủy Nhân quyền LHQ - OHCHR, 11/2008